

ANDRZEJ S. JASIŃSKI OFM
Uniwersytet Opolski, Wydział Teologiczny
<https://orcid.org/0000-0003-1950-6346>

Bóg Ojciec a dzieło zbawienia w Jezusie Chrystusie według Listu do Galatów¹

God the Father and the work of salvation in Jesus Christ according to the Letter to the Galatians

Abstract

In the NT God has been revealed by Jesus Christ above all as Father. St. Paul in his apostolic mission announces the work of salvation done by God the Father in Christ, the most important text that speaks of this reality is found in Gal 4:4-5. From the text it appears that God's intention contains two elements: God approaches creation (man) and man also approaches God in Christ. The fullness of time is therefore not only (Gal 4:4) an act of God because of sin but rather signifies the consequent action of God who foresaw the fullness of time as the most important and definitive moment in the history of creation.

In the light of this reflection we can better understand what the will of God means (Gal 1:4). This will is of course not limited by time or space, it is an eternal act that exists before the creation of the world. The only proper attitude to this will is obedience. The fullness of obedience is found in the Jesus-God the Father relationship.

Christ has fulfilled the will of God the Father (crucified for sins). This event of Jesus brings about a change in the condition of man who was under the bondage of the *ὁ αἰὼν πονηρός*. In the risen Christ, on the other hand, the believer has been rescued from slavery and now has access to participation *eon* the new *αἰὼν* (Gal 1,1).

Keywords: work of salvation, Jesus Christ, Galatians, Letter to the Galatians, fullness of time, will of God.

¹ A.S. JASIŃSKI, *Bóg Ojciec a dzieło zbawienia w Jezusie Chrystusie według Listu do Galatów*, w B. POŁOK – K. ZIAJA – M. CZAJKOWSKI (red.), „*Sanctificetur nomen tuum*” (Mt 6,9): *księga pamiątkowa dedykowana księdzu profesorowi Januszowi Czernickiemu z okazji 65. rocznicy urodzin i 38 lat pracy naukowo-dydaktycznej* (Opolska Biblioteka Teologiczna, 40), Opole, Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego, 2000, 135–146.

Abstrakt

W NT Bóg został objawiony przez Jezusa Chrystusa przede wszystkim jako Ojciec. Św. Paweł w swojej misji apostołskiej ogłasza dzieło zbawienia dokonane przez Boga Ojca w Chrystusie, najważniejszy tekst mówiący o tej rzeczywistości znajduje się w Ga 4,4-5. Z tekstu tego wynika, że zamysł Boży zawiera dwa elementy: Bóg zbliża się do stworzenia (człowieka) i człowiek również zbliża się do Boga w Chrystusie. Pełnia czasu nie jest więc tylko (Ga 4,4) aktem Boga z powodu grzechu, ale oznacza konsekwentne działanie Boga, który przewidział pełnię czasu jako najważniejszy i ostateczny moment w historii stworzenia.

W świetle tej refleksji możemy lepiej zrozumieć, co oznacza wola Boża (Ga 1,4). Wola ta nie jest oczywiście ograniczona czasem ani przestrzenią, jest aktem wiecznym, istniejącym przed stworzeniem świata. Jedyną właściwą postawą wobec tej woli jest posłuszeństwo. Pełnia posłuszeństwa znajduje się w relacji Jezus — Bóg Ojciec.

Chrystus wypełnił wolę Boga Ojca (ukrzyżowany za grzechy). To wydarzenie Jezusa przynosi zmianę kondycji człowieka, który znajdował się w niewoli *ó αιών πονηρός*. W Chrystusie zmartwychwstałym natomiast wierzący został wybawiony z niewoli i teraz dostępuje udziału w eonie nowego *αιών* (Ga 1,1).

Słowa kluczowe: dzieło zbawienia, Jezus Chrystus, Galaci, List do Galatów, pełnia czasu, wola Boża.

Centralnym tematem teologicznym w doktrynalnej części listów Pawłowych jest soteriologia, czyli nauka o zbawczym dziele Boga Ojca zrealizowanym przez Jezusa Chrystusa².

W kontekście historiozbawczym ścisły związek współdziałania Boga Ojca z Jezusem Chrystusem ujawnia się zatem przede wszystkim na płaszczyźnie soteriologicznej³, co podkreśla Paweł już we wstępie Listu do Galatów: „Paweł, apostoł nie z ludzkiego ustanowienia czy zlecenia, lecz z ustanowienia Jezusa Chrystusa i Boga Ojca, który Go wskrzesił z martwych” (Ga 1,1)⁴. Zapowiedziany temat: wskrzeszenie Jezusa przez Boga Ojca, stanowi rdzeń Ewangelii Pawłowej, której wiarygodność została potwierdzona przez filary Kościoła w Jerozolimie (Ga 2,7-10), a która bywała podważana przez fałszywych braci we wspólnocie Galatów (Ga 1,6-24).

Wspólnota w Galacji powstała w wyniku misyjnej aktywności Pawła. Ten fakt nakładał na niego szczególne obowiązki troski o dalszy poprawny wzrost wiary w tym lokalnym Kościele. Nie mogąc być obecnym osobiście, Apostoł skierował do niej pismo, w którym porusza stosowne tematy. Były one odpowiedzią na wątpliwości wierzących, a równocześnie odpyrały ataki przeciwników Pawła, a więc tych, którzy nie kierowali się dobrem duchowym wspólnoty, lecz chcieli podważyć autorytet Pawła,

² H. Langhammer, prezentując teologię Pawłową, w trzech częściach omawia tematy soteriologiczne, odwołując się do dzieła Boga Ojca, Jezusa Chrystusa i Ducha Świętego; por. H. LANGHAMMER, *Teologia Nowego Testamentu*, t. 2, Wrocław 1984, s. 65–184.

³ Por. K. ROMANIUK, *Soteriologia św. Pawła*, Warszawa 1983, s. 113–158.

⁴ Oglądanie Zmartwychwstałego jest koniecznym warunkiem do otrzymania misji apostołskiej; por. E. SZYMANEK, *List do Galatów*, Poznań 1978, s. 37.

zarzucając mu brak znajomości Ewangelii. Tymczasem Apostoł otrzymał ją nie od człowieka, lecz od Jezusa Chrystusa, i to na skutek specjalnego objawienia (Ga 1,12). W Liście do Galatów nie ma więc systematycznego traktatu soteriologicznego, lecz sformułowania, które były istotne w celu pobudzenia wiary⁵ czytelników i umocnienia ich więzów ze Zbawicielem.

List do Galatów prezentuje zbawcze dzieło Chrystusa m.in. w kontekście realizacji odwiecznego zamysłu Boga Ojca. Takie spojrzenie jest bardzo mocno zakorzenione w całej tradycji nowotestamentalnej, a dla Pawła miało jeszcze dodatkowe znaczenie, ponieważ na skutek doznanego powołania pod Damazkiem mógł w dalszym ciągu czcić tego samego Boga Abrahama, który jednak objawił się w sposób ostateczny dopiero w Jezusie Chrystusie, Synu Bożym.

Zbawienie, które zrealizował Jezus Chrystus, dokonało się w ścisłej jedności z zamiarem i działaniem Boga Ojca. Paweł w kilku miejscach swego Listu ten związek podkreśla. Czyni to wówczas, gdy sięga do samych podstaw zbawczego dzieła, które stało się treścią Ewangelii. A oto podstawowe kwestie dotyczące tej tematyki: pełnia czasu (Ga 4,4), woła Boża (Ga 1,4) i dzieło Boże w Chrystusie (Ga 1,1).

1. Pełnia czasu (Ga 4,4)

Dzieje (historię) zbawienia⁶ można podzielić na wiele etapów, trudno jest jednak precyzyjnie wyznaczyć wszystkie jej stadia; są jednak takie wydarzenia, które bez wątpienia mają charakter decydujący. Paweł, jako Szawel, wyrósł w poszanowaniu historii swego narodu, która była integralnie złączona z Bożym działaniem. Już jako Apostoł wspomina i odwołuje się do pierwszego wydarzenia zbawczego, a mianowicie do powołania Abrahama, które związało historycznego człowieka z Bożymi planami zbawczymi (Ga 3,15-29). Już wówczas najistotniejszym przejawem ludzkiego zaangażowania w dzieło Boże była odpowiedź wiary. To ona sprawiła, że Boża inicjatywa stała się faktycznym początkiem nowych dziejów ludzkości, które odtąd otrzymały już jednoznaczne ukierunkowanie. Od czasów Abrahama nastąpiło zbliżenie się Boga do człowieka w jego historii, lecz równocześnie człowiek odtąd rozpoczął mozolną drogę powrotu do Boga⁷. Ludzkość w tym dziele prezentowana bywała przez wybitne postacie, których szczególną egzemplifikacją był właśnie Abraham.

Nie można jednak historii ludzkości identyfikować z historią zbawienia. Ta pierwsza kieruje się własnymi prawami immanentnymi. Rozwój wydarzeń historycznych jest

⁵ Wiara jest darem Bożym i stanowi szczególny akt Jego działania; por. R. KEMPIAK, *Wiara w Jezusa Chrystusa na podstawie Listu św. Pawła do Galatów*, Kraków 1993, s. 193.

⁶ Określenie „historia zbawienia” pojawiało się w teologii dopiero w XIX w., wcześniej znane było wyrażenie „ekonomia zbawienia”; por. T. JELONEK, *Biblijna historia zbawienia*, Kraków 1987, s. 49.

⁷ Por. L.R. MORAN, *Chrystus w historii zbawienia*, Warszawa 1985, s. 69–80.

zależny od podejmowanych przez człowieka decyzji, jego czynów, wynikających z zaistniałej sytuacji. Nikt nie jest w stanie samodzielnie określać celów dążeń ludzkości, nie może przewidzieć bowiem wszystkich okoliczności, jakie pojawią się w nadchodzącym czasie. Inaczej sprawa wygląda w kwestii historii zbawienia. Gwarantem jej rozwoju jest sam Bóg, który z jednej strony kontroluje wszystkie wydarzenia historyczne, a z drugiej strony sam wykazuje inicjatywę, decydując o zaistnieniu faktów zbawczych niezależnie od sytuacji i kondycji, w jakiej znajduje się człowiek⁸. Historia ludzkości w końcu musi się spotkać z historią zbawienia, niemniej jednak w doczesności zawsze będzie istniał dysonans.

Przystępując do omawiania tematu nauki o usprawiedliwieniu, św. Paweł wskazuje na konieczność wiary, która stanowi nieodzowną dyspozycję do przyjęcia Bożego działania (Ga 3,1-29). Ci, którzy są w niej ugruntowani, winni uświadomić sobie głębię Bożego działania wynikającą z Jego zamysłu: ὅτε δὲ ἦλθεν τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν υἰοθεσίαν ἀπολάβωμεν („Gdy jednak nadeszła pełnia czasu, zesłał Bóg Syna swego, zrodzonego z niewiasty, zrodzonego pod Prawem, aby wykupił tych, którzy podlegali Prawu, abyśmy mogli otrzymać przybrane synostwo” [Ga 4,4-5]).

Powyższe wersety ujawniają całkowicie autonomiczne i wolne działanie Boże, które nie jest zależne od sytuacji człowieka⁹. Może być ono jednak poznane, lecz tylko przez tych, którzy dają posłuch wierze, oraz, mając na uwadze teologię Pawłową, wyzwolili się już z niewoli Prawa (Ga 3,23-4,3).

Zgodnie z nauką Apostoła Prawo nie miało w sobie mocy zbawczej, jego oddziaływanie powodowało raczej skutki negatywne: ujawniało grzech i nie wyzwalało z niewoli (Ga 4,2). Nie było ono ostateczną mową Boga do człowieka, lecz spełniało funkcję opiekuna, aż do uzyskania przez Izrael dojrzałości historiozbawczej (Ga 4,3). Z woli i postanowienia Bożego Prawo spełniało ograniczoną czasowo funkcję, a jego rola się skończyła, gdy nastąpiła pełnia czasu¹⁰.

Czas ze swej istoty przynależy do kategorii stworzonych; w jego następstwach realizuje się historia świata, a w tym szczególnie człowieka. Charakterystyczną cechą czasu jest jego dynamizm, następujące po sobie okresy. W plan czasu wpisane są wszystkie dzieje stworzenia. W Biblii jest często mowa o czasie, który przez Izraela nie był rozumiany jako cykliczne powtarzanie się tych samych zdarzeń, jak wiecznie powtarzające się pory roku. Mając koncepcję czasu linearnego, Izraelici w wymiarach religijnych potrafili połączyć ze sobą ważne wydarzenia zbawcze w jeden ciąg Bożej

⁸ Por. L. GOPPELT, *Theologie des Neuen Testaments*, t. 1-2, Berlin 1983, s. 400.

⁹ Określenie „pełnia czasu” oznacza również zakończenie okresu przygotowawczego w Bożej ekonomii zbawienia; por. U. BORSE, *Der Brief an die Galater*, Regensburg 1984, s. 144.

¹⁰ W swej teologii Paweł zaznacza, iż Prawo przestało być drogą do zbawienia; por. J. GNILKA, *Paulus von Tarsus. Apostel und Zeuge*, Freiburg 1997, s. 224.

interwencji, która miała w przyszłości osiągnąć swoją pełnię¹¹. Nie mogły więc się powtórzyć czasy Abrahama, lecz owe czasy były nieodzowne, aby mogły dokonać się kolejne wydarzenia¹².

Bóg w procesie zbawczym posługuje się naturą stworzoną, która jednak nie może być przeszkodą w realizacji Jego zamiarów. Czas, który należy do wielkości stworzonych, stał się również nośnikiem Bożego działania, które nie da się wytłumaczyć li tylko immanentnymi procesami zachodzącymi w stworzeniu; zbawienie bowiem nie jest dziełem człowieka i żadne immanentne udoskonalanie się nie może doprowadzić do oczekiwanych rezultatów. Pełnia czasu (τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου) nie nastąpiła zatem w wyniku rozwoju dziejów ludzkości. Jej Panem jest sam Bóg¹³. Może On posłużyć się stworzonym przez siebie czasem, by w sposób najdoskonalszy objawić siebie w Synu. Zatem nie tyle wewnętrzny postęp ludzkości ile suwerenne postanowienie Boże zadecydowało o nastaniu „pełni czasu”, o której pisze Apostoł w Ga 4,4.

Zatem na płaszczyźnie zbawienia świat nie jest w stanie sam siebie udoskonalić; pozostaje tu całkowicie zależnym od Bożego działania. Jego zadaniem jest oczekiwanie i przyjęcie w wierze takiego działania, jakie Bóg uznaje za stosowne. W kwestii „pełni czasu” sięgamy do odwiecznego zamysłu Bożego, które było niezależne od później zaistniałej sytuacji człowieka. Istotą tego czasu stało się Wcielenie Syna Bożego, które w radykalny sposób zmieniło dotychczasową kondycję stworzenia.

Świat, nie mogąc sam siebie udoskonalić, znajduje się w potrzebie przyjęcia działania nadnaturalnego, które uzdolniłoby go do istnienia przekraczającego granice śmierci i unicestwienia. Dotyczy to przede wszystkim człowieka, dlatego Boży dar Syna stanowi najistotniejsze wydarzenie w dziejach stworzenia. Dokonało się ono w czasie, czyli w wymiarze, w którym istnieje stworzenie. „Pełnia czasu” jednak nie stanowi sumy okresów czasowych, lecz wskazuje na nową funkcję, jaką czas spełnia w kontekście ekonomii zbawienia. Bóg posługuje się czasem, lecz nie jest od niego zależny, dlatego sam decyduje o zaistnieniu „pełni czasu”. Realność tego czasu podkreślają wszystkie okoliczności towarzyszące przyjściu na świat Syna, a mianowicie: zrodzenie z Niewiasty oraz zrodzenie pod Prawem (Ga 4,4)¹⁴. Jest to jedyny tekst Pawłowy, w którym pojawia się aluzja do Maryi, matki Jezusa. Odwołanie się do ziemskiej matki Wcielonego Syna służy Pawłowi do pokreślenia faktu poszanowania przez Boga porządku natury, jaki zaistniał na skutek Jego stwórczej aktywności, natomiast odwołanie się do Prawa wskazuje na porządek zbawczy, który zaistniał również dzięki interwencji Boga i do tego czasu stanowił najwyższy przejaw troski Boga o człowieka.

¹¹ Por. J. BARR, *Biblical Words for the Time*, London 1969, s. 70–73.

¹² Por. F. MUSSNER, *Der Galaterbrief*, Leipzig 1974, s. 269.

¹³ Por. J. MONTGOMERY BOICE, *Galatians*, Michigan 1976, s. 473.

¹⁴ Określenie Maryi „niewiastą” (podobnie w Ewangelii Janowej) wskazuje na Jej misję przekraczającą funkcje czysto rodzinne; por. J. SZLAGA, *Maryja w zbawczym planie Ojca*, „Salvatoris Mater” 1 (1999) 2, s. 21.

Syn Boży¹⁵ przyjął zatem dwie zależności: człowieczeństwo i Prawo. Celem Jego misji stało się udoskonalenie człowieka i wyzwolenie go spod niewoli Prawa. Wiadomo, że Apostoł ocenia Prawo bardziej od strony negatywnej, miało bowiem ujawnić grzech, a więc nie było w stanie udoskonalić człowieka. Misja Jezusa nie będzie więc konsekwentnym przedłużeniem ekonomii zbawienia bazującej na Prawie, lecz opierać się będzie na niczym nieskrępowanej interwencji Boga w świecie, którą zrealizuje Syn Boży.

Bóg, posługując się wymiarem czasowym, dzięki swej interwencji ofiarowuje człowiekowi wartości przekraczające wszelkie ograniczenia czasowe; tym darem jest przede wszystkim życie wieczne (Ga 6,8)¹⁶. Czas nie jest już „zamkniętym kręgiem” ludzkiej egzystencji, lecz – jak to już stwierdziliśmy – stał się nośnikiem rzeczywistości zbawczych, których znamionym etapem było powołanie Abrahama, ukształtowanie narodu wybranego i jego historia, w której w sposób przedziwny została wpisana „pełnia czasu”. Historia Izraela stała się historią Bożych interwencji, która nie zawsze była przyjmowana z uległością podobną do Abrahama. Królowie odstępcy (Roboam, Manasses i inni) ujawniają fakt istnienia praktyki życia w autonomii względem Jahwe i Jego zamiarów¹⁷.

Pomimo iż człowiek najczęściej zawodził we współpracy z Bogiem, nie zdołał przeszkodzić w zaistnieniu „pełni czasu”, a więc tej jedynej sytuacji, w której stworzenie uzyskało możliwość realizacji swego istnienia w wymiarach przekraczających dotychczasowe ograniczenia.

„Pełnia czasu”, będąc dziełem Bożym, wpływa realnie na dzieje świata, a w szczególności na człowieka jako jednostki. Wszystko, co istnieje, stoi w konkretnej relacji do tego punktu odniesienia. Zatem cokolwiek się dzieje w świecie, zostało podporządkowane procesowi zbawczemu. Wynika to ze zbawczej obecności Syna Bożego, który ujawnia dzieło stwórcze i zbawcze: „Aby wydobyć na światło, czym jest wykonanie tajemniczego planu, ukrytego przed wiekami w Bogu, stwórcy wszechrzeczy” (Ef 3,9)¹⁸.

Bóg Ojciec na skutek zaistnienia „pełni czasu” nie tylko udzielił daru Syna, lecz równocześnie uzdolnił człowieka do poznania tajemnicy, która była od wieków ukryta. „Pełnia czasu” ma swe ostateczne uzasadnienie w odwiecznym postanowieniu Boga, jeszcze przed zaistnieniem świata.

Historia zbawienia jest ściśle zespolona z historią stworzenia; całość tego procesu swój punkt szczytowy osiąga we Wcieleniu Syna Bożego. Z tekstu Ga 4,4 dowiadujemy się

¹⁵ Posłanie otrzymane od Boga Ojca świadczy o wielkości zbawczego czynu; por. K.R. SCHEKLE, *Teologia Nowego Testamentu*, t. 2: *Bóg był w Chrystusie*, Kraków 1984, s. 218.

¹⁶ Por. H. BALZ, *ΑΙΩΝΙΟΣ*, w: H. BALZ, G. SCHNEIDER (red.), *Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, t. 1, Stuttgart – Berlin – Köln – Mainz 1980, s. 113–115.

¹⁷ Grzeszność człowieka prezentowana przez wybitne postacie (królowie) jeszcze bardziej podkreślała konieczność zaistnienia nowej ekonomii zbawienia, którą zapowiadali zwłaszcza prorocy (por. Jr 31,31nn); por. J. BLENKINSOPP, *Geschichte der Prophetie in Israel*, Stuttgart 1998, s. 140.

¹⁸ Zbawcza inicjatywa Boga jest zupełnie Jego wolnym aktem, którego postanowienie sięga wieczności; por. J. GNILKA, *Der Epheserbrief*, Freiburg 1990, s. 173.

o relacji Ojca i Syna w kontekście historiozbawczym. Syn przyjmuje naturę ludzką, tym samym wypełnia wolę Ojca. Owocem posłuszeństwa Syna jest uzyskanie przez człowieka nowej godności, a mianowicie przybranego synostwa (Ga 4,5), co oznacza równocześnie uwolnienie od Prawa, które nie było zdolne usprawiedliwić człowieka.

„Pełnia czasu” nie mogła nastąpić na skutek usiłowań i wysiłków grzesznego człowieka. Nie był on w stanie odbudować relacji ze Stwórcą; konieczna zatem była interwencja Boga, która wprowadziła nowy porządek w świecie, dzięki któremu człowiek zyskał przystęp do sfery boskiej.

Nastanie „pełni czasu” jest najwybitniejszym przejawem miłości Stwórcy do stworzenia; świadczy o solidarności Boga względem człowieka, ponieważ Syn Boży przyjął wszystkie jego słabości (poza grzechem), aby uzdolnić człowieka do nowego wymiaru istnienia, jakim jest usynowienie (Ga 3,26).

2. Wola Boża (Ga 1,4)

Apostoł w swym przesłaniu ewangelijnym często odwołuje się do woli Bożej. To właśnie dzięki niej został apostołem Jezusa Chrystusa (I Kor 1,1), realizował misję wśród ludzi (I Kor 4,19); do niej odwołuje się już na początku Listu do Galatów; we fragmencie 1,3-4 czytamy: χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ὅπως ἐξέληται ἡμᾶς ἐκ τοῦ αἰῶνος τοῦ ἐνεσπῶτος πονηροῦ κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν („Łaska wam i pokój od Boga Ojca naszego, i od Pana Jezusa Chrystusa, który wydał samego siebie za nasze grzechy, aby wyrwać nas z obecnego złego świata, zgodnie z wolą Boga i Ojca naszego”).

Przytoczone wyżej wersety stanowią część wstępu do listu, w ramach którego pojawiają się również pozdrowienia skierowane do adresatów, oraz sformułowania zawierające podstawową treść orędzia zbawczego: dzieło zbawienia dokonane przez Chrystusa zgodnie z wolą Bożą.

Orędzie zbawcze zawarte w adresie listu wyrażone jest dwufazowo. Po pierwsze, zwiastuje wskrzeszenie Syna, przez Boga Ojca (1,1)¹⁹; po drugie, wydanie Syna za nasze grzechy (1,4). We wszystkich tych dziełach uczestniczą Syn i Bóg Ojciec, przy czym Syn realizuje w sposób doskonały wolę Bożą.

Apostoł podkreśla wypełnienie się woli Bożej, w kontekście wydania się Syna za nasze grzechy (ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν). Temat ten jednak pojawia się w kontekście charakterystyki osoby Jezusa Chrystusa, będącej rozwinięciem pozdrowienia rozpoczynającego się w w. 3: χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη. Łaska i pokój to dary Boże, którymi może

¹⁹ Formuła ta występuje jedynie w tym miejscu w Ga, lecz częsta jest w innych pismach (Rz 4,24; 8,11; 10,9; 1 Kor 6,14; 15,15; 2 Kor 4,14; 1 Tes 1,10); por. H.D. BETZ, *Galatians*, Philadelphia 1979, s. 39.

teraz szafować Apostoła, a to dzięki inicjatywie Ojca i Syna. Orędzie chrześcijańskie jest więc zwiastowaniem obfitości łaski, która zajęła miejsce grzechu we wnętrzu człowieka; owa przemiana dokonała się wyłącznie na skutek dzieła Jezusa Chrystusa, które pozostaje w pełnej harmonii z wolą Bożą.

Kwestia woli Bożej zajmuje poczesne miejsce w teologii nowotestamentalnej²⁰. Wypowiedzi Pawłowe pozwalają nam bliżej przyjrzeć się temu zagadnieniu. W świetle wyżej analizowanej wypowiedzi Ga 4,4 wiemy, że Bóg w celu realizacji swego postanowienia (woli) posługuje się prawami rządzącymi w naturze, a które najbardziej dostrzegalne są w wymiarach przestrzeni i czasu. Zamyśl Boży nie jest ograniczony tymi wielkościami. Stąd to, co istotne dla stworzenia, zostało postanowione w odwieczności Bożej. Z owej woli wynika dzieło stworzenia i zbawienia. Oba procesy są ze sobą ściśle powiązane, a ich rozróżnienie wynika z charakteru ludzkiego poznania Człowiek, będący częścią stworzenia, doświadcza swej ograniczoności i słabości (grzech, cierpienie i śmierć). Drogą do udoskonalenia, a więc przewyciężenia owych ograniczeń, jest jedynie wypełnienie woli Bożej. Nie można jednak takiego dzieła oczekiwać od człowieka, musi być w tym wsparty przez samego Boga. Tak też się dzieje dzięki dziełu Jezusa Chrystusa. Był On doskonale posłuszny i przewyciężył przez śmierć i zmartwychwstanie wszelkie ograniczenia dotychczasowej egzystencji człowieka.

Człowiek zatem został wyrwany z obecnego złego świata: ἐκ τοῦ αἰῶνος τοῦ ἐνεστῶτος πονηροῦ (Ga 1,4)²¹, który w obliczu panowania grzechu stał się sferą wroga Bogu. Indywidualnie owo wyrwanie dokonuje się w życiu tego człowieka, który w posłuszeństwie wiary powraca do Boga. W tym kontekście Apostoła rozwija naukę o usprawiedliwieniu, zarówno w Ga, jak i Rz.

Człowiek może uczyć się posłuszeństwa, jedynie podążając za Jezusem. Idea posłuszeństwa nowotestamentalnego nie na charakteru teoretycznego, lecz poznajemy ją dzięki przykładowi osoby. Dla św. Pawła wzorcową postacią w Starym Testamencie był Abraham, którego posłuszeństwo w wierze decydowało o czynach. O wiele ważniejsze w historii zbawienia okazało się posłuszeństwo Jezusa Chrystusa, ponieważ ono faktycznie zadecydowało o zmianie kondycji całego stworzenia. Posłuszeństwo Syna Bożego realizowane już w kontekście Wcielenia, a więc gdy nastąpiła „pełnia czasu”, zmierza do podporządkowania całej ludzkości woli Bożej. Posłuszeństwo w wierze stanowi podstawowy akt chrześcijański, który sprawia, że skutki dzieła Chrystusa stają się zbawcze dla człowieka (por. Rz 1,6; 16,26).

Szczególną manifestacją posłuszeństwa Chrystusa było Jego wydanie się na śmierć za grzechy ludzkie (Ga 1,4). Jak wiadomo, był to ten akt uległości wobec Boga, który stał

²⁰ Wypełnienie woli Bożej to równocześnie wypełnienie wszystkich zapowiedzi prorockich w Starym Testamencie, Chrystus jest bowiem ostatnim ogniwem i szczytem długiej historii; por. J. KUDASIEWICZ, *Historia zbawienia*, w: W. GRANAT, E. KOPEĆ (red.), *Jezus Chrystus. Historia i tajemnica*, Lublin 1982, s. 193.

²¹ Oznacza to, że w Chrystusie rozpoczął się nowy świat, czyli nowy eon; por. W. RADL, *Galaterbrief*, Stuttgart 1985, s. 19.

się zbawczy dla ludzkości. Jak to już wyżej zaznaczyliśmy, ludzkość, która pozostawała w więzach grzechu, nie mogła w sposób immanentny się udoskonalić, potrzebowała wsparcia Bożego, które faktycznie zaistniało już w powołaniu Abrahama, lecz swój wymiar pełny i uniwersalny osiągnęło w posłannictwie Syna Bożego. Dotychczasowe bytowanie człowieka odbywało się na poziomie „tego świata złego”, z którego wyrwa wierzących Chrystus. W Nowym Testamencie pojawiają się często określenia typu αἰῶν οὐτός; najczęściej chodzi tu o rzeczywistość pozbawioną obecności Boga, pogrążonej w absolutnej niewoli, niezdolnej do samoodnowy, w której dominuje szatan. Te zależności wyraził Apostoł wyraźnie w 2 Kor 4,4, gdzie stwierdza, pisząc o niewiernych: „których umysły zaślepił bóg tego świata (ὁ θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου), aby nie oślnił ich blask Ewangelii chwały Chrystusa, który jest obrazem Boga”. Środowiskiem życia człowieka bez Chrystusa jest „ten świat”, w którym nie ma zbawienia, a jedynie poniżenie. Z tego stanu może uwolnić jedynie szczególna interwencja Boga. Była ona oczekiwana już od wieków w środowisku żydowskim, a apokaliptyka judaistyczna ów nowy wymiar egzystencji nazywała „światem przyszłym” (ὁ αἰῶν ὁ μέλλον [Mt 12,32; Mk 10,30; Łk 20,35; Ef 1,21])²².

Czym jest ów przyszły eon? Z tekstów biblijnych wynika, że jest to zbawiony świat, w którym istnieje harmonia między wolą Bożą a postępowaniem człowieka. Wierzący mają ufność, że będzie w nim zrealizowana harmonia relacji Ojca i Syna, która została ujawniona w dziele zbawczym. Zatem w Synu jest już obecny przyszły eon, a udział w nim mają ci, którzy zostali wyrwani z obecnego złego eonu (świata).

Przemiana eonów w procesie historiozbawczym dokonała się z chwilą nastania „pełni czasu” (Ga 4,4). W rzeczywistości stworzonej, która nie utraciła swego charakteru przygodnego, pojawiła się nowa wartość mająca inną naturę i decydującą o tym, że to, co zniszczalne, przyobleka się w niezniszczalność. W Chrystusie interwencja Boża nie miała charakteru tymczasowego, lecz trwałe i nieodwracalne; świat (nowy) zyskał harmonię, która jest odbiciem porządku samego Boga.

Świat, a przede wszystkim człowiek, poznał tajemnicę Boga, który objawił się w trzech Osobach pozostających ze sobą w pełnej harmonii, również w kontekście historii: Wcielonego Syna Bożego. W tym wypadku oznacza to podporządkowanie całego stworzenia prawom relacji, które łączy Ojca z Synem.

3. Dzieło Boga Ojca w Chrystusie (Ga 1,1)

Wiara chrześcijańska domaga się uzasadnienia. Apostoł, który poświęcił całe swe życie ewangelizacji, miał świadomość, że musi być głosi-cielem wiarygodnym, dlatego jego orędzie

²² Wyrażenie to należy do sformułowań używanych w apokaliptyce judaistycznej, a które przejął również Nowy Testament; por. H. SASSE, *Αἰών*, w: H. BALZ, G. SCHNEIDER (red.), *Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, t. 1, Stuttgart – Berlin – Köln – Mainz 1980, s. 206.

koncentrowało się przede wszystkim na tematyce paschalnej: śmierci i zmartwychwstania Jezusa Chrystusa²³. Te wydarzenia uzasadniają sensowność wiary chrześcijańskiej (1 Kor 15,17.20) i to wbrew oczekiwaniom, jakie reprezentowali poganie, zwłaszcza ci wychowani w filozoficznych szkołach greckich (Dz 17,16-34).

Ten charakterystyczny rys teologii Pawłowej dostrzegamy już w pierwszych słowach Listu do Galatów: Παῦλος ἀπόστολος, οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων οὐδὲ δι' ἀνθρώπου ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ πατρὸς τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν („Paweł, apostoł nie z ludzkiego ustanowienia czy zlecenia, lecz z ustanowienia Jezusa Chrystusa i Boga Ojca, który Go wskrzesił z martwych” [Ga 1,1]).

Rozpoczynający list werset zawiera dwie istotne informacje: pastoralną i doktrynalną. W pierwszej Paweł przedstawia się jako apostoł, w drugiej zawarty jest rdzeń orędzia chrześcijańskiego: wskrzeszenie Jezusa. Obie informacje zostały podane w kontekście teologiczno-chrystologicznym, tzn. sprawcami apostołskiej misji Pawła i wskrzeszenia Jezusa były Osoby Boskie. Chronologiczna kolejność tych wydarzeń była odwrotna w stosunku do prezentacji zastosowanej przez Pawła. Apostołowi zależało, aby swoją godność i misję uzasadnić wydarzeniem soteriologicznym. Ten, który go powołał na apostoła, został przez Boga wskrzeszony. Misja Pawła opiera się zatem nie na ludzkiej tradycji, lecz na postanowieniu Bożym. Ten fakt będzie istotnym argumentem w apologii, jaką Paweł był zmuszony w Liście przeprowadzić w obliczu oskarżeń, jakie spotykały go w gminie (Ga 1,6–3,9). Apologia Pawłowa jest faktycznie obroną prawdziwości Ewangelii, a zatem Bożej inicjatywy skierowanej ku człowiekowi²⁴.

Jak już to wyżej zaznaczyliśmy, w adresie listu (Ga 1,1-5) orędzie zbawcze zostało przedstawione w dwóch fazach (ww. 1.4). W. 4 poddaliśmy już analizie. Obecnie uwzględniamy aspekt soteriologiczny obecny w w. 1.

Apostoł, odwołując się do autorytetu Boga Ojca (1,1), wyraźnie zmierza do zaznaczenia już na początku Listu roli Boga Ojca w zbawczym dziele Jezusa Chrystusa. Centralne wydarzenie soteriologiczne przypisane jest pierwszej Osobie Boskiej, jakkolwiek moc wskrzeszającą ma w sobie Bóg w trzech Osobach. Wyróżnienie Boga Ojca jest celowe, ponieważ zmierza do uświadomienia czytelnikowi niezwykłej wartości tego dzieła dla każdego człowieka oraz o bliskości Ojca, który zamieszkuje „niedostępną światłość” (1 Tm 6,16).

Syn Boży nazwany jest w tekście Ga 1,1 Jezusem Chrystusem, a więc formułą zawierającą wyznanie wiary w Jego godność mesjańską (Chrystus) oraz przyjęcia ludzkiej natury (Jezus); przy czym określenia chrystologiczne zmierzają do ukazania funkcji Syna Bożego w dziele zbawienia człowieka, a nie do wewnętrznych relacji łączących Syna z Ojcem. Takie ujęcie ma istotne znaczenie dla czytelnika Listu, który ma być na nowo pouczony, a zarazem wzmocniony w wierze, iż odkupienie dokonane zostało przez

²³ Por. J. HEIJKE, *La fede nella Bibbia*, Bari 1971, s. 54.

²⁴ Wrogowie Pawła reprezentowali ugrupowanie, które nie chciało zrezygnować z tradycji judaistycznych, nawet w kontekście ewangelizacji pogan; por. H. LANGKAMMER, *List do Galatów*, Lublin 1999, s. 10.

Jezusa. Dla wierzących Jezus Chrystus to przede wszystkim Ten, który został wskrzeszony przez Boga Ojca. Ta podstawowa prawda ma stać się odniesieniem do głębszego poznania godności Jezusa.

Zastosowane w w. 1 wyrażenie: τοῦ ἐγείραντος (od ἐγείρω – „budzę”, tu *ptc. aor. act.*) zostało użyte przez św. Pawła w znaczeniu technicznym, czyli chodzi o wskrzeszenie z martwych. Takie sformułowanie pojawia się często w orędziu apostoelskim (Rz 2,24.25; 6,4; 2 Kor 4,14). Podobną ideę wyraża również termin ἀναστάσις (Rz 1,4; 6,5; 1 Kor 15,12).

W celach pastoralnych, jak to już wyżej zaznaczyliśmy, podkreśla Apostoł udział Boga Ojca w dziele wskrzeszenia Jezusa. Znane są jednak wypowiedzi nowotestamentalne, z których wynika, że Chrystus dokonał tego dzieła własną mocą: „Mam moc [życie] oddać i mam moc je znów odzyskać” (J 10,18).

Przypisanie dzieła wskrzeszenia różnym Osobom Boskim wynika z odmiennego punktu widzenia teologicznego danego autora biblijnego i nie zawiera żadnej sprzeczności, ujawnia natomiast bogactwo doktryny chrześcijańskiej, którą można przedstawić, posługując się różnorodnymi formułami. Paweł, wskazując na wydarzenie soteriologiczne, czyli wskrzeszenie Jezusa Chrystusa, odwołuje się równocześnie do ostatecznego autorytetu, jakim jest Bóg Ojciec. Tym samym to, co dokonało się w Jezusie, zostało wpisane jeszcze mocniej w plan historii zbawienia, do której odwoła się Apostoł w późniejszych partiach Listu (przede wszystkim do czasów Abrahama).

Zmartwychwstały Jezus Chrystus był już postacią znaną dla czytelników Listu, czyli wspólnocie w Galacji. Apostoł pisze jednak do gminy, która potrzebowała wsparcia duchowego, a mówiąc bardziej dosadnie: mocy duchowej. Owa moc płynie dla wierzących jedynie z posłannictwa Ducha Świętego obecnego w Kościele²⁵. Wprawdzie we wstępie (Ga 1,1-5) nie ma mowy bezpośrednio o trzeciej Osobie Boskiej, niemniej jednak tekst ten nie jest całkowicie pozbawiony motywu pneumatologicznego.

Zgodnie z wypowiedzią zawartą w 1 Kor 15,45 Jezus Chrystus poprzez zmartwychwstanie stał się duchem ożywiającym, tzn. dawcą Ducha Świętego dla tych, którzy mają udział w Jego śmierci i zmartwychwstaniu. Fakt powiązania Paschy Chrystusa z darem Ducha Świętego jeszcze wyraźniej pojawia się w tekście Ewangelii Janowej (7,38-39): „Strumienie wody żywej popłyną z jego wnętrza. A powiedział to o Duchu, którego mieli otrzymać wierzący w Niego; Duch bowiem jeszcze nie był (dany), ponieważ Jezus nie został jeszcze uwielbiony”. Na udział Ducha Świętego w dziele wskrzeszenia Jezusa zdaje się wskazywać również tekst Rz 1,4; w tym wersecie pojawia się sformułowanie o Duchu Świętym w kontekście „mocy”, co wskazuje na Jego funkcję życiodajną²⁶.

²⁵ Paweł zaznacza, że Galacjanie otrzymali Ducha Świętego dzięki wierze (Ga 3,14); na ten temat zob. H.D. BETZ, *Geist, Freiheit und Gesetz. Die Botschaft des Paulus an die Gemeinden in Galatien*, „Zeitschrift für Theologie und Kirche” 71 (1974), s. 78–93.

²⁶ Por. H. LANGKAMMER, *List do Rzymian*, Lublin 1999, s. 26.

Centralne wydarzenie zbawcze, czyli wskrzeszenie Jezusa, jest zatem dziełem, w którym aktywnie uczestniczą wszystkie Osoby Boskie, i chociaż w tekście Ga 1,1 wymieniona została dominująca rola Boga Ojca, pośrednio jest tu zawarta prawda o dziele Ducha Świętego, o którym Apostoł pisze w dalszych partiach listu (Ga 3,5.14; 5,5 i inne). Dla Apostoła na wstępie pisma najważniejsze było takie zaprezentowanie Jezusa Chrystusa, aby Jego zbawcze dzieło było odniesieniem do wszystkich wypowiedzi zawartych w Liście do Galatów.

W kontekście krótkiej analizy tekstu Ga 1,1 możemy stwierdzić, iż Apostoł posłużył się tu formułą, która zawierała jądro pierwotnej kerygmy chrześcijańskiej. Jej istotę stanowi prawda o zmartwychwstałym Jezusie Chrystusie, który jest obecny wśród wierzących wraz z Bogiem Ojcem.

W teologii Pawłowej, która obecna jest również w Liście do Galatów, pojawiają się nade wszystko wypowiedzi odnoszące się do dziejów zbawienia, w których ujawniane są dzieła poszczególnych Osób Boskich. Pierwszeństwo w tym dziele zostało przypisane Bogu Ojcu, dzięki czemu Paweł mógł łatwiej połączyć Stary Testament z Nowym. Bóg Ojciec ustalił w sposób suwerenny moment nastania „pełni czasu” (Ga 4,4). Wydarzenie to było poprzedzone wcześniejszą aktywnością, która rozpoznawalna jest w dziejach Abrahama i jego potomstwa. Istnieje jeden plan zbawczy, który wynika z zamysłu Bożego, dlatego wszystko dokonało się zgodnie z wolą Bożą. Manifestacja Boga w Chrystusie Jezusie ukazana została poprzez pryzmat posłuszeństwa Syna względem Ojca. Owo posłuszeństwo w wymiarach soteriologicznych zaowocowało w odpuszczeniu grzechów: za nie Jezus się wydał i wyrwał człowieka (wierzącego) z niewoli złego eonu (Ga 1,4). Działanie Boga Ojca w świecie zostało w szczególny sposób ujawnione dzięki wskrzeszeniu Jezusa Chrystusa (Ga 1,1), co dla człowieka obarczonego winą oznacza możliwość zyskania nowego wymiaru życia.

Prezentując w sposób tak wyraźny oblicze Boga Ojca, Paweł wykazuje, że nie ma w Nim nic z *Deus otiosus*, nie pozostaje bowiem bierny w obliczu sytuacji, w jakiej znajduje się stworzenie, lecz zatroskany jest o los zwłaszcza człowieka, który może się do Niego zawsze zwracać jak do Ojca.

References

- BARR J., *Biblical Words for the Time*, London 1969.
- BALZ H., *Aionios*, w: H. BALZ, G. SCHNEIDER (red.), *Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, t. 1, Stuttgart – Berlin – Köln – Mainz 1980, s. 113–115
- BETZ H.D., *Galatians*, Philadelphia 1979.
- BETZ H.D., *Geist, Freiheit und Gesetz. Die Botschaft des Paulus an die Gemeinden in Galatien*, „Zeitschrift für Theologie und Kirche” 71 (1974), s. 78–93.
- BLENKINSOPP J., *Geschichte der Prophetie in Israel*, Stuttgart 1998.

- BORSE U., *Der Brief an die Galater*, Regensburg 1984.
- GNILKA J., *Der Epheserbrief*, Freiburg 1990.
- GNILKA J., *Paulus von Tarsus. Apostel und Zeuge*, Freiburg 1997.
- GOPPELT L., *Theologie des Neuen Testaments*, t. 1–2, Berlin 1983.
- GRANAT W., KOPEĆ E. (red.), *Jezus Chrystus. Historia i tajemnica*, Lublin 1982.
- HEIJKE J., *La fede nella Bibbia*, Bari 1971.
- JELONEK T., *Biblijna historia zbawienia*, Kraków 1987.
- KEMPIAK R., *Wiara w Jezusa Chrystusa na podstawie Listu św. Pawła do Galatów*, Kraków 1993.
- LANGKAMMER H., *List do Galatów*, Lublin 1999.
- LANGKAMMER H., *List do Rzymian*, Lublin 1999.
- LANGKAMMER H., *Teologia Nowego Testamentu*, t. 2, Wrocław 1984.
- MONTGOMERY BOICE J., *Galatians*, Michigan 1976.
- MORAN L.R., *Chrystus w historii zbawienia*, Warszawa 1985.
- MUSSNER F., *Der Galaterbrief*, Leipzig 1974.
- RADL W., *Galaterbrief*, Stuttgart 1985.
- ROMANIUK K., *Soteriologia św. Pawła*, Warszawa 1983.
- SASSE H., AION, H. BALZ, G. SCHNEIDER (red.), *Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, t. 1, Stuttgart – Berlin – Köln – Mainz 1980, s. 206.
- SCHELKLE K.R., *Teologia Nowego Testamentu*, t. 2: *Bóg był w Chrystusie*, Kraków 1984.
- SZLAGA J., *Maryja w zbawczym planie Ojca*, „Salvatoris Mater” 1 (1999) 2, s. 15–26.
- SZYMANEK E., *List do Galatów*, Poznań 1978.

